

Foreningen for kirkegårdskultur

ÅRSMØDE

Foreningens årsmøde afholdes i år d. 23. og 24. august i Løgumkloster. Dagsorden m.m. bliver bragt i juli-heftet af dette blad.

Man påtænker ikke i år at foretage nogen ekskursion til oplandets kirkegårde, men har efter henstilling fra sidste årsmøde beregnet tid til foredrag og diskussioner.

Foreningen beder derfor medlemmerne snarest indsende forslag til de emner om kirkegårdsproblemer, som kunne ønskes behandlet på årsmødet, og foreningen skal derefter forsøge gennemført oplæg til en behandling, diskussion e. l. om emnet.

Forslagene bedes sendt til sekretæren.

Volmer Rud Nielsen.

Hvem der skulle være ukendt med refugiet i Løgumkloster og opholdet der henvises til artiklen i Menighedsrådenes Blad marts 1961 s. 38-39.

Johannes Tholle.

Årsregnskab 1. april 1960—31. marts 1961

Indtægter:

Kassebeholdning pr. 1. april 1960	kr.	345,16
Kontingenter	kr.	8.377,91
Tilskud:		
Kirkeministeriet	kr. 1.000,00	
Landbrugslotteriet	kr. 1.000,00	kr. 2.000,00
Renter	kr.	26,66
Underskud pr. 31. marts 1961 ...	kr.	390,09
		<hr/>
		kr. 11.139,82

Udgifter:

Kontorudgifter	kr.	1.189,93
„Vore Kirkegårde“	kr.	6.057,47
Møder og foredrag	kr.	3.613,42
Diverse	kr.	279,00
		<hr/>
		kr. 11.139,82

Volmer Rud Nielsen.

Regnskabet er gennemgået efter kassebog og kassebilag, og man har intet fundet at bemærke.

A. Falmer-Nielsen.

Viktor Grebe.

Nye medlemmer

Åvdeling A:

Bjerringbro menighedsråd.

Åvdeling B:

Kirkegårdsgartner N. Overby Larsen, Alderslyst, Silkeborg.

Andre årsmøder og kongresser

Foreningen af kirkegårdsinspektører m. v. holder sit jubilæumsmøde i dagene 3.—6. september på Hindsgavl, og ligeledes til Fyn (Odense) er den 10. nordiske havearkitektkongres henlagt og foregår i dagene 24.—26. august i forbindelse med excursions til nogle nabooer.

Jubilæum

D. 1.-3. 1961 havde kirkegårdsinspektør *P. J. Skovlund* (Søllerød) 25 års jubilæum, 1.-2. havde akademigartner *Georg Georgsen* samme jubilæum i Sorø, — han har også de to kirkegårde under sig. Tillykke.

Udnævnelser

Ved Københavns Begravelsesvæsen er fra 1.-3. 1961 udnævnt til overgartnere, havebrugskandidaterne *B. Winther-Jensen* (hidtil gartnerassistenter), *L. V. Carlsen* og *Åxel Andersen*. Tillykke.

Professor G. P. Lindhardt

har i Politikens kronik for 4/1 1961 haft noget om folkekirken, og han skriver der bl. a. følgende, der har relation til kirkegårdene og begravelserne.

Det hedder om folkekirken, at »den knytter kontakten med livets magter, og skønt man ikke ynder dens dogmatik, bliver den dog det symbolske udtryk for tilknytningen; den fungerer — til forargelse for alle småborgerlige sjæle — som festarrangør ved de lejligheder, hvor sorg og glæde står i forgrunden, og ikke mindst ved jordefærden føles dens apparat mere fyldestgørende end den »borgerlige« begravelses grå tristhed og rituelle tomhed. Mange præster kan fortælle om folk, der opgiver at melde sig ud af kirken ved udsigten til at skulle i jorden uden gejstlig bistand, og selv de professionelt ugudelige synger ved begravelsen bevæget med på sådanne religiøse øn-

skekoncertnumre som »Tænk når engang« og »Lyksalig, lyksalig“.

Begravningsfria söndagar

Blomsterhandeln är en affärgren som kännetecknas av speciella förhållanden, vilka gör den dels lockande och dels motsatsen. I dag skall vi icke uppehålla oss vid blomsterhandlaryrkets soliga sida utan vid en viss del av dess skuggsida: söndagsarbetet, som nu mer än någonsin misshagar de anställda och försvårar yrkets rekrytering. Icke heller företagarna året runt, allra minst på sommaren då städerna avfolkas och kunderna ligger i hängmattor på sina sommarställen, lögar sig i böljorna eller kuskar omkring ute i Europa. Det är särskilt sorgbinderierna som kommer i blickpunkten. En enda jordfästning på söndagseftermiddagen håller en av blomsteraffärens personal kvar i staden, skall flera jordfästningar passas med kistdekorationer och kransar så kanske ett par måste tjänstgöra, det blir inte någon vistelse tillsammans med familjen hemma i villan eller på sommarnöjet den dagen, ett planerat besök hos vänner eller släktingar på annan ort måste inställas.

Seden att i stor utsträckning förlägga jordfästningarna till söndagar har tillkommit som följd av praktiska skäl. Arbetstiden var lång och det fanns ingen annan ledig dag än söndagen, färden till kyrkan med hästskjuts tog ofta lång tid och då fann man det bekvämt att förena de kyrkliga förrättningarna med högmässobesöket. På vintern var lantkyrkorna också uppvärmda blott till söndagarna. Släktingarna råkades inte ofta men på söndagen kunde man vara tillsammans några timmar.

Nu är förhållandena annorlunda. Förändringarna gäller icke blott arbetstidsförkortningen och de fria lördagarna, utan lika stor betydelse har revolutionen i våra bostadsförhållanden genom inflyttningen till tätorter. Men även för dem som ännu icke flyttat närmare kyrkan och därmed också kyrkogården är det numera lätt att på några minuter komma dit, sedan hästarna ersatts av snabba bilar. Levnadsstandarden är också sådan, att de som skall delta i en begravning på vardag har både möjlighet och råd att ta sig ledigt den tid, som behövs, och de allra flesta föredrar att gå på begravning på en vardag för att få söndagen till sin fria disposition.

Begravningsfria söndagar är ingen ny fråga. Den har diskuterats långt tillbaka i tiden, men den första allvarliga framstötten gjordes 1939 i Örebro, då blomsterhandlarna där gjorde en hänvändelse till stadens prästerskap. Det upp-

stod en ganska livlig diskussion i pressen med intervjuer med bl. a. flera präster, av dessa var några positivt inställda, medan andra hyste vissa betänkligheter. Året därpå gjorde representanter för blomsterhandlarnas riksorganisationer en uppvaktning för dåvarande ecklesiastikministern Arthur Engberg, men med hänsyn till de svårigheter det skulle bereda släktingar och vänner, bosatta på annan ort, att resa till en begravning samt till den förlorade arbetsförtjänst som skulle förorsakas den som skulle bevista en begravning på en vardag och slutligen svårigheten att värma upp kyrkorna på en veckodag vintertid ställde han sig negativ. Allt skäl som icke längre är relevanta. Men saken förföll den gången.

Då frågan togs upp av blomsterhandelns riksorganisationer 1940 var det den nyss införda arbetstidslagen för detaljhandeln som utgjorde den direkta anledningen. Nu är det de lediga lördagarna och veckoskiftesvilan, eller »vikenden«, mer och mer ingående i folks medvetande, som aktualiseret saken. Ett tiotal städer har redan gått ifrån söndagsbegravningarna och flera lär det bli för varje år, ty erfarenheterna har varit mycket uppmuntrande — icke endast personalen utan även allmänheten har gillat den nya ordningen.

För dem som har anknytning till begravningsväsendet kan det dock inte bli några lediga lördagar utan ledigar söndagar, men det är de på kontor och fabriker införda lediga lördagarna som utgör förutsättningen för att begravningsbranschens folk och de därmed lierade skall få sina söndagar. Det är icke endast blomsterhandlarna som detta berör, det är flera parter som kommer in i bilden: personalen vid kyrkor, gravkapell, krematorier och kyrkogårdar, organister, sångare, bärare, hyrverken och deras chaufförer, taxichaufförer, officianter och begravningsentreprenörer. Det är, för att anföra ett exempel, åtminstone i en storstad som Stockholm, så gott som omöjligt att sommartid skaffa extra chaufförer till begravningsstågets bilar.

Vad Stockholm beträffar måste kransar och kistdekorationer levereras samma dag som begravningen äger rum. Kapell och krematorier kan icke förvara dem till följande dag. De tidigare lördagsstängningarna komplicerar saken ytterligare.

Det är således icke en himmelsblå dröm om ökad bekvämlighet genom lediga söndagar som utgör motivet för en reform, utan det är de raskt ökande svårigheterna av praktisk natur. Tendensen är klar: söndagsbegravningarna tillhör en svunnen epok.

Viola 18/5 1960.

Fra danske dagblade

- ⁸/₁₂ 1960 Jydske Tid.: Ny kgd. i Rødding under anlæggelse.
- ¹⁰/₁₂ Næstved Tid.: Nyt kapel ved centralsygehuset i Næstved.
- ¹⁰/₁₂ Kolding Folkebl.: Der skal bygges nyt kapel i Taulov.
- ¹¹/₁₂ Demokraten: Smukkere kgd. i Odder overvejes.
- ¹³/₁₂ Vendsyssel Tid.: Planer til annexkirkegård forelagt i Brønderslev (havearkitekt *Johannes Tholle*).
- ¹³/₁₂ Aalborg Amtstid.: Sæby henlægger foreløbig 39.000 til udvidelse af kgd. (havearkitekt *Johannes Tholle*).
- ¹³/₁₂ Ålborg amtstid.: Løgstør henlægger 12.000 kr. til projektering af nyt kapel.
- ¹³/₁₂ Jydske Tid.: Bov afsætter kr. 35.000 til udv. af kgd.
- ¹⁴/₁₂ Jydske Tid.: Krematoriebyggeri på Kolding Nordre kgd.?
- ¹⁴/₁₂ Fr.borg Amts Avis: Der budgetteres 8000 kr. til reparation m. v. af kapellet på Asminde-rød kgd.
- ¹⁵/₁₂ Roskilde Dgbl.: Der er købt 4000 kv.al. til udv. af Solrød kgd.
- ¹⁶/₁₂ Vejle Amts Folkebl.: Den tredje kgd. ved Thyrgodvej er sikret Brande.
- ¹⁶/₁₂ Vordingborg Dagbl.: Stege kgd. skal udvides.
- ¹⁷/₁₂ Herning Avis: Der skal opføres nyt kapel på Ilskov kgd.
- ²⁰/₁₂ Horsens Avis: Horsens Vestre kgd. skal udbygges for 100.000 kr. (insp. *V. Rud Nielsen*).
- ²⁰/₁₂ Loll. F. Folketid.: Kippinge kgd. skal udvides.
- ²⁰/₁₂ Aalborg Amtstid.: Thorsager kgd. omlægges af insp. *V. Rud Nielsen*.
- ²⁸/₁₂ Dagens Nyh.: Dansk Ligbrændingsforening skænker skulptur af *Knud Nellemose* til den ny fællesgrav på Bispebjerg kgd.
- ⁵/₁ 1961 Sønderjyden: Nyt kapel ved Vondsbæk kk.
- ¹⁶/₁ Vejle Amts Folkebl.: Vejle får krematorium på Nordre kgd. (arkitekt *Malling Pedersen*).
- ¹⁷/₁ Berl. Tid.: Symbolsk flytning af tyske grave.
- ²⁸/₁ Vendsyssel Tid.: Kommunen køber Bangsbostrands kgd.sareal.
- ³¹/₁ Aftenposten: Bjerringbro kgd. udvides med 5 td. l. (insp. *Rud Nielsen*).
- ²/₂ Langel. Avis: Det forsømte kapel i Rudkøbing.
- ³/₂ Skanderborg Amts Avis: Hammel bygger nyt kapel m. m. (ark. *A. Theilgaard*).
- ⁸/₂ Vejle Amts Folkebl.: Vejle byråd tiltræder mghdr. krematorieplaner.
- ¹⁵/₂ Holstebro Avis: Kommunen afgiver gratis noget areal til udv. af kgd. i Roslev (havearkitekt *Johannes Tholle*).
- ¹⁸/₂ Fr.borg Amts Avis: Der indrettes urnegrave på Lillerød kgd.
- ¹⁸/₂ Thisted Amtstid.: Fund af oldtidsgrav m. v. ved udv. af Hurup kgd.
- ²⁰/₂ Aftenposten: Nyt kapel opføres ved Nykøbing J. sygehus (ark. *Andresen*).
- ²²/₂ Vejle Amts Folkebl.: Grindsted skal have ny kgd. (havearkitekt *Stenbæk Christiansen*).
- ²³/₂ Viborg Stifts Folkebl.: Asmild kgd. udvides.
- ²⁶/₂ Fr.borg Amts Avis: Værløse kgd. skal udvides m. 5.300 m².
- ³/₃ Fr.borg amtsavis: Udv. af Måløv kgd.
- ⁵/₃ Politiken: Graner i skoven (Folehave) af *Piet Hein* (digt).
- ⁷/₃ Fr.borg Amts Avis: Krematorium ved Skovvejens kgd. i Ballerup.
- ⁷/₃ Sjællands-Posten: Krematorieønsker i Hillerød.
- ⁹/₃ Aalborg Stiftstid.: Aalborg har fået ny urnehave på Søndre kgd.
- ⁹/₃ Frit Folk: Grindsted køber 3,9 ha til ny kgd.
- ¹⁴/₃ Vestkysten: Licitation over arb. m. ny kgd. i Grindsted (havearkitekt *Stenbæk Christiansen*): Anlægsarbejdet: Gartnernes aktieselskab, Vejle, 28.484 kr., Grindsted planteskole 29.788 kr., Poul Hansen, Grindsted, 22.500 kr., Th. Jensen, Fredericia, 31.785 kr., Sædding anlægsgartneri 23.635 kr., K. B. Muhlig, Aarhus, 27.400 kr., Sigurd Pedersen, Esbjerg, 26.200 kr., Chr. Hansen, Vejle, 22.200 kr.
- Jord- og vejarbejdet: Gartnernes aktieselskab, Vejle, 82.386 kr., Poul Hansen, Grindsted, 79.945 kr., K. B. Muhlig, Aarhus, 57.560 kr., Sigurd Pedersen, Esbjerg, 90.734 kr., Ernst Andersen, Grindsted, 74.370 kr.
- Hegnssarbejde: J. C. Nielsen, Esbjerg, 13.353 kr., Sigurd Pedersen, Esbjerg, 13.989 kr.
- Der vil først senere blive taget stilling til tilbudene og arbejdets overdragelse.
- ¹⁴/₃ Aalborg Amtstid.: Forslag om nyt kapel på Aalborg Østre kgd.
- ¹⁴/₃ Sønderjyden: Arb. m. frimenighedens ny kgd. i Rødding er igang.
- ¹⁵/₃ Jydske Tid.: To nye veje og 20 bænke til Åbenrå kgd.
- ²⁰/₃ Kristel. Dagbl.: Nye ligkapper behøves i Jerne og Nørlem.
- ²⁰/₃ Herning avis: Vandborg anlægger minde-lund for gl. gravsten.
- ²⁵/₃ Dannevirke: Møde om udv. af Gram kgd.

- ²⁸/₃ Demokraten: Århus kan spare kirkegårdsareal ved en brændingsprocent på 50.
¹/₄ Berl. Tid.: Levring kgd. er udvidet med skolehaven.

Fra norske dagblade

- ¹/₁₂ 1960 Haugesunds Avis. Påkrevd med utv. av gravpl. i Haugesund.
²/₁₂ Levanger-Avisa: Levanger kgd. er stor nok ennå i 10 år framover?
³/₁₂ Rogaland: Sandness har behov for ny kgd. om c. 6 år. 40-50 dekar kgd. på Varatun?
⁶/₁₂ Varden: Plan om utv. af kgd. i Skien og nabokommunene.
⁶/₁₂ Rogalands Avis: Gravlund ved Alstor blir billigste løsning.
⁶/₁ 1961: Stavangern: Ny gravlund ved Mosvannet?
⁶/₁ Tidens Krav: Plan for utv. av Hov kgd. skal utarbejdes.
¹¹/₁ Lindesnes: Mandal har bare 500 gravpl. igjen, nok for c. 6 år.
¹⁴/₁ Nidaros: Buvik kgd. er kartlagt.
¹⁴/₁ Gula Tidend.: Gravpl. på Austrheim må utv.
²³/₁ Tidens Krav: Gullstein kgd. skal utv. og restaureres for 35.000 kr. (kommunegt. *Nordvik*).
²⁴/₁ Adresseavisen: Øvre kgd. i Bergstaden må utv. til sommeren.
²⁵/₁ Oppland Arbeiderbl.: Nes kgd. skal utv. (hageark. *Bredahl*).
²⁷/₁ Romsdalsposten: Tusna kgd. skal utv. og restaureres (kr. 35.000).
⁷/₂ Gudbrandsdalen: Lunde kgd. utv. (kr. 20.000).
⁸/₂ Stavangern: Gravlund på Tjensvollskraningen endelig vedtatt.
¹⁰/₂ Morgenavisen: Erdal gravplass skal straks bringes i orden.
²⁴/₂ Nordlys: Fredly kgd. utv. m. 20 mål.
²⁴/₂ Romsdalsposten: Utv. av Halså kgd. ennå ikke godk.
²⁴/₂ Eidsvold Blad: Fenstadsokningene har gitt kr. 6.000 til istandsett. av kgd.
³/₃ Tromsø: Garantier for Mjelde kapell, utv. av Gåsvær kgd.
⁸/₃ Drammens Tid.: Kgd. på Nedre Eiker. Plan for nytt felt på Stenseth.
¹⁰/₃ Drammens Tid.: Kgd. på Kongsberg omringes af våbenfabrik.

Fra tidsskrifterne

Der Naturstein nr. 12: Neuzeitliche Grabmale (bilagsblad). – Nr. 1: Grabmalgestaltung. Div. geng. af gravmæler. – Nr. 2: Grabgestal-

tung. Regionale Tagung der Arbeitsgemeinschaft Friedhof und Denkmal o. V. in Baden-Baden. Friedhofsplanung in Wien. – Nr. 3: Grabmalgestaltung.

Deutsche Friedhofskultur nr. 12: Gedanken über Friedhofs- und Grabpflege im Nürnberger Raum. Nürnberger Bindereien auf winterlichen Gräbern. Wegweiser für Nürnbergs Friedhöfe. Die Verkehrssicherungspflicht der Städte in ihren Friedhöfen vor allem im Hinblick auf die Standsicherheit von Grabmalen. Zur Rechtsform der Friedhofsordnungen. Kalkulation von Grabpflege und Friedhofsarbeiten. – Nr. 1: Bindereien zu den Totengedenktagen bewertet auf friedhofskultureller Ebene. Der Stadtgottesacker der Stadt Halle/Saale. Gebühren der Grabbereitung übersteigen die Kalkulation. Eine kleine Gemeinde baut eine neue Friedhofskapelle. Wiederbelegung von Grabfeldern. Was man bei einer Wasserleitung beachten muss. Die Gattung Hedera und ihre Gartenformen. Vegetative Staudenvermehrung im Winter. Bundesgartenschau Stuttgart 1961. – Nr. 2: Schöne Wasserschöpfbecken. Zur Rechtsnatur des Wahlgrabes. Die Entwicklung von Friedhöfen, insbesondere von Friedhofsteilen im öffentlichen Interesse. Der versteinerte Friedhof in seiner Entwicklung zum grünen Friedhof. Rentabilität und Sicherungen bei Legat-Verträgen. Verbund für den Friedhof. m. m.

Friedhof und Denkmal nr. 12: Friedhofs- und Denkmalstagen in Coburg m. fl. st. – Nr. 1/2 Friedhofsordnung und derzeitiger Stand der Rechtsprechung. m. m.

Garten und Landschaft nr. 1: Zur Gestaltung von Kriegsgräberstätten.

IGNIS nr. 12: Förenklade bestämm. för eldbeg. Teknisk rådgivning och samverkan. Incineratoranlägg. i kramatoriet – några synpunkter. Eldbeg. frekvensen för låg i Grängesberg. Ny kundgörelse om gravsättning och eldbeg. Krematorebygge aktuellt i Munkfors. – Nr. 1: Österrikiska eldbeg. historie är fylld av dramatik. Krematoriet i Fagersta 25 år. Krematoriet i Linköping byggs om för 400.000 kr. – Nr. 2: Tidsenlig reglering av gravrätten. Kalmar får nytt krematorium. Får en övertygad kristen låta kremera sig? Gudstjeneste varje söndag i Landskronakrematoriet. Krematoriet i Skellefteå invigs i sommar.

Gartner-Tidende nr. 7: Foreningen af arbejdsgivere ved kirkegårde i Danmark 25 år.

Kriegsgräberfürsorge nr. 8: Zur Jahreswende. Kranzniederlegung in Bonn. Gedenkstunden in den Städten und Dörfern der Bundesrepublik. m. m. – Nr. 1: Sardinien wurde ih-

nen zum Schicksal. Ein Grab kann Heimat werden. Gefallenenehrung in Cervia. m. m.

Kunst und Stein nr. 1: Div. billeder af gravmæler. Christliche Grabinschriften m. m. – Nr. 2: Den Mensch und seim Handwerk (m. ill. af gravmæler).

Kyrkvaktaren nr. 2, 1961: Vid Jeppe Aakjærs grav (*Hilding Claesson*).

Landsbygraveren nr. 1: Fliser. Ceremoniel ved begravelser. – Nr. 2: Lidt statistik. – Nr. 3: Kirkebetjening og præster skal anse hinanden for medarbejdere ...

Menighedsrådenes blad nr. 11: Gravkammerfund i Hørning kk. En tur på Assistens (Kbh.). – Nr. 1: Særpræget kapel i Grejsdal (arkitekt *Malling Pedersen*). – Nr. 2: Nyt kapel ved gammel landsbykirke (Vilstrup) af arkitekt *A. B. Sorgenfri* (Haderslev). Symbolsk flytning af tyske grave, jord flyttes fra kirkegård til kirkegård. Kapellet i Grejsdalen.

Steinmetz und Steinbildhaner nr. 12: Das Grabmal. Diverse illustrationer af sådanne. Geist und Werk ... – Nr. 3: Rechtsgrundlag für Grabmale auf Sonderfeldern – erfolgreicher Versuch in Düsseldorf.

Sten nr. 1: Kyrkogård efter nya principer (i Linhamn).

Fra det faglige bogmarked

Sven Nielsen: En tur på Assistens. 8°, 66 s., Christtreu, Kbh. 1960.

Med et citat fra *H. C. Andersens* lille historie »Et godt Humeur« indleder forfatteren *Sven Nielsen* sit lille fine skrift om Assistens kirkegård på Nørrebro i København. Der står ganske vist ingen steder, at det er denne kirkegård, der tænkes på, men da *H. C. Andersen* selv blev begravet her, hvor flere af hans familiemedlemmer, venner og bekendte ligger begravet, er det naturligt, at bogens forfatter på en rundtur lader *H. C. Andersen* fortælle træk af sit eget liv, samt et og andet om dem, der ligger i gravene. Forfatteren følger en bestemt rute, der er indtegnet på en vedlagt plan, og fortæller undervejs om de historiske grave, han passerer, en fortrinlig måde, der gør det let for eventuelle interesserede at gentage denne smukke og inspirerende spadseretur.

Det er forbavsende, hvad forfatteren har fået med af historiske, personalhistoriske, botaniske og æstetiske betragtninger, således at man får et helhedsindtryk af denne ærværdige gamle kirkegård, der den 6. november 1960 havde fungeret som begravelsesplads for København i 200 år.

Bogen er trykt i en meget smuk opsætning, med let læselig skrift på fint glittet papir og med gode fotografier af kunstnerisk værdifulde gravmæler, ligesom *Vilhelm Pedersens* små fine tegninger, anbragt med megen ynde, får tryksagen til at virke efterlignelsesværdig.

»En tur på Assistens« er udsendt som en jule- og nytårshilsen i dec. 1960 af Christtrens bogtrykkeri og Tutein og Koch, og det eneste man kan beklage er, at skriftet kun er udsendt i 300 eksemplarer, da mange flere burde have kendskab til dette. *A. Falmer-Nielsen.*

Eywin Langkilde: Danske blomsterløgparke. 8°, 90 s., Boghallen, u. å., kr. 18,-.

Med undertitlen: Gaunø, Langesø og Vallø, og i en lækker udførelse har skaberen af Vallo Blomsterløgpark på Boghallens forlag udgivet en aktuel bog om disse sæsonbetonede blomstermiljøer og blomsterudstillinger, som i form af løgparke er fremstået i 3 af vore store slotshaver. Uden at fordybe sig i blomsterløgernes historie mindes der om, at det er 400 år siden, at tulipanen kom til Europa, og der gives korte rids af de 3 parkers udvikling. Motiverne for løgparkerne er den hollandske Keukenhof, men de danske nyskabelser må nok kaldes originale, og hver har haft sin havearkitekt. Deres betydning for havefolk og turister er uomtvistelig, bare man ikke går hjem og laver de samme arrangementer og især ikke lægger lögene lige så tæt som i parkerne. Bogen er let læst og skrevet med et opladt sind som en hortikulturel bekendelse og hyldelse til lögblomsterne, der endnu er på mode i Europa. Som et *memento* kan antydes, at i USA er det nu chrysanthemerne, der er højeste mode, idet de dækker 70 % af blomsterforbruget i hjemmene m. fl. steder. Eftervirkningerne af et sådant modeskifte turde før eller senere også spores hos os, – så hvorfor ikke også få en eller flere arrangementer af denne smukke plante, der nu findes i en stor mængde gode sorter? —

H. D. Ørsted: Forslag til anlæg af gravsteder samt oversigt over velegnede planter til brug på kirkegårde.

I et springbind og beregnet på at der kan indsættes mere stof i form af planer eller andet har inspektøren ved Holbæk kirkegård på eget forlag udgivet denne nyttige ting, der bl. a. rummer 12 gravstedsplaner og 6 sider tekst foruden nogle annonceblade og hvide blade til notater, alt i oktatformat. Sikkert vil mangen yngre og uerfaren kirkegårdsmand her kunne finde noget af det, han søger og har brug for, og vi ønsker forfatteren og udgiveren lykke til med denne ting.

J. E. Ohlsens enke: Gartneriets hovedsorter 1961. 92 s.

Under den nævnte titel har det hæderkro-
nede gamle frøfirma udsendt sit katalog over
frø, redskaber, »multipot« og meget mere med
mange illustrationer dertil.

Hans F. Kammermayer: Mammutbäume. 8°,
100 s., A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Luther-
stadt, 1960. DM. 5,20.

I serien: Die neue Brehm, har forfatteren
(fra Dresden) givet en skildring af de største
træer og træarter; koncentreret om de 3: sted-
segrønne Sequoia semp., kæmpetræer Sequoi-
adendron gig., og urtidstræer Metasequoia
glybstrøb. Ikke mindst dette sidste træs op-
dagelse, først i fossil tilstand og siden som le-
vende og dramatiske biologiske opdagelser
som den blå fisk eller helium på solen, før
den kendtes på jorden. For træ-interesserede
en god lille bog med 71 billeder.

Weber, Stapel og Dahl: Haveplanternes syg-
domme. 15. udg. 304 s., 172 ill. Alm. d. gart-
nerforenings bogforlag. Kbh. 1961. kr. 16,50.

Med en overtitel på omslaget af: Den grønne
bog, på hvidt, og i et grønt omslag foreligger
denne praktiske og uundværlige plantesyg-
domsbog nu i 15. oplag efter længe at have
været udsolgt. Første udg. udkom 1910, og der
er nu solgt 100.000. Vi forudsætter under bru-
gen at kunne støde på de nyeste og bedste er-
faringer og råd i dette vigtige spørgsmål om
sygdomsbekæmpelsen, og vi anbefaler den
trygt til kirkegårdsfolk og andre plantedyr-
kere, der ønsker at se sunde planter på deres
jord og i stuerne.

Danmarks vilde planter. Hefte 20. Branner
og Korch.

Dette skulle altså være det uigenkaldeligt
sidste hefte af det imponerende værk, som for-
fattere og forlag, illustratører og trykkere har
haft megen ære af, — og som står som et fint
monument på vor tids bogmarked.

Commonwealth War Graves Commission 41.
annual report. 8°, 100 s., Her Majesty Station-
ary Office, London 1960. 2 s. 6 d. net.

Den britiske krigsgravkommissions 41. rap-
port er på højde med de tidligere bedste, og
den rummer foruden en udførlig tekst 24 illu-
strationer på krideret papir af britiske sol-
daterkirkegårde fra verdens forskelligste egne.

Harald Hundrup: Romerske gravpigrammer
i udvalg og oversættelse. 8°, 92 s., Munksgaard,
Kbh. 1960. Kr. 14,—.

Forfatteren røber et intimt kendskab ikke
blot til selve emnet, men også til tilgrænsende
områder og litteratur, hvorfor han er i stand til

at drage paralleller både til bibelord og til
H. C. Andersen og folketroen. Bogen er delt i
et parti med 40 epigrammer og et andet med
noter til forklaring og uddybning af de først-
nævnte. Der er i epigrammerne mange mor-
somme ting, bl. a. eksempler på fortidige tra-
fikulykker. Undertiden taler de døde selv gen-
nem det fremførte, eller der tales i epigram-
mer til den døde eller den besøgende og forbi-
passerende vandringsmænd. Om oversættel-
serne kan anmelderen ikke udtale sig.

Danmarks vilde planter. Hefte 18 og 19.

Med disse hefter slutter det storslåede og
værdifulde værk, til ære såvel for forfatterne
og medarbejdere (*M. Skytte Christiansen, Hen-
ning Anthon, Knut Fægri og Eric Hultén* samt
Tyge W. Böcher), som også for forlaget, *Bran-
ner og Korch*. Der opfordres på bagomslaget,
idet dog bemærkes, at et hefte 20 indeholder
registermateriale.

Wilhelm Schacht: Der Steingarten und seine
Welt. 8°, 232 s., m. 16 farve- og 94 sort-hvide
bill., Eugen Ulmer, Stuttgart 1960. DM. 18,—.

At denne fortrinlige bog kan udkomme i
3die udgave, turde være en anbefaling for sig,
og vi bringer gerne kendskabet herom videre.
Der er jo stadig yndere af denne særlige del
af planteverdenen, — og foruden folk, som vil
ofre tid på dem, er der jo også voksesteder
for dem at finde mangelstedes.

Für Gärtner und Gartenfreunde. Efterår
1960. Verlag Eugen Ullmer, Stuttgart.

Dette katalog over den nyere faglitteratur
for gartnere kan fås gratis fra forlaget, Gerck-
str. 19.

Hermann Mattern: Gärten und Gartenland-
schaft. 4°, 144 s., Verlag Gerd Hatje, Stutt-
gart 1960.

Nærværende smukke bog indeholder 30 eks-
empler på arbejder, som er udført af den ty-
ske havearkitekt *Hermann Mattern* gennem de
sidste 30 år, og de er beskrevet og omtalt
af *Beate Mattern*. Arbejderne omfatter eksemp-
ler såvel fra de mindste haveanlæg på terrasse
og i vinterhave over patioer til huset i haven,
fodgængerbyer og landskabssanering og viser
mange forskellige løsninger. Teksten ledsages
af planer og fotografiske gengivelser af objek-
terne, — og teksten er ikke kedelig. Foruden
en rent faglig beskrivelse følges den side efter
side af sprichwörter af filosofisk og medite-
rende indhold, versificeret eller ikke, — hvad
siger man f. eks. til disse 2 på side 15:

Gärten kennen keine Eile. Sie wollen Geduld.
Gärten sind stille Gehege.

og det andet:

Gärten in der Stadt sind Stadtgärten.
Stadtgärten sind für viele, die arbeiten.

En særpræget bog, som det nok er værd at stifte bekendtskab med.

W. B. Turrill: Royal Botanic Gardens, Kew. 8°, 256 s. + fotoplancher og 1 kort. Herbert Jenkins, London 1959.

„Kew“ er indbegrebet af alt det bedste, der har med botanik og botaniske haver at gøre, og den er bekendt som autoriteten på plantebestemmelsernes område. Selvom dens oprindelse i nogen grad taber sig i den dunkle fortid, regner man dog nogle småbæde i en lille have fra 1759 som begyndelsen, og Kew kan således notere mere end 200 års eksistens. Der er tidligere udkommet en bog om dens historie (1908), men bl. a. fordi den længe har været udsolgt, kommer denne nye, a jourførte beskrivelse fra en lærd doktors hånd. Den historiske del er inddelt efter de skiftende direktørers funktionsperioder, og derefter følger enkeltbeskrivelser af haven, husene, det videnskabelige arbejde, dyrelivet samt 4 meditationer over de 4 årstider i haven, et index m. m. Her er alt, hvad man vil vide om verdens berømteste botaniske haves historie, — nok værd at læse, hvadenten man allerede har besøgt den, eller længes efter at gøre det. Bogen er tilegnet: all who love Kew.

Alfred Baetzner: Natursteinarbeiten des Landschaftsgärtners. 8°, 146 s., Eug. Ulmer, 2. udg., Stuttgart 1960/61. DM 9,20.

Som hefte 109 i serien grundlag og fremskridt i have og vindyrkning er udkommet denne handige bog om stenarbejder i anlægsgartneriet med tekst af havearkitekt *Alfred Baetzner* og tegninger af haveinspektør *Kurt Rieger*. Det er blevet en indholdsrig bog, der

både beretter om naturstensmaterialernes forekomster bilagt med et kort over de 2 Tyskland, hvor disse vises, samt anvisninger på disses forarbejdning og mange anvendelsesmuligheder, det være sig til trapper, tømure, fugede mure, gangbelægnings, vejindfatninger og meget mere. Man går heller ikke uden om at behandle beton og mørtel. Ganske vist har vi på dansk også litteratur om emnet, men denne publikation skønnes mere omfattende og illustrationerne i foto og streg er meget anskuelige, hvorfor bogen anbefales dem, der arbejder med sten i haver og anlæg.

**Gentofte
Stenhuggeri**

v. Mariebjerg kirkegård
87 76 60

**Lyngby
Stenhuggeri**

v. Lyngby kirke
87 00 25

Leo Rosendal

Grundl. 1900

Telefon 36

Zachariassens Planteskole

Hedensted

Prydplanter
samt Hæk- og Læplanter
til Kirkegaardsbrug

Forlang Prisliste

Transportable STENFRÆSERE TSF 500

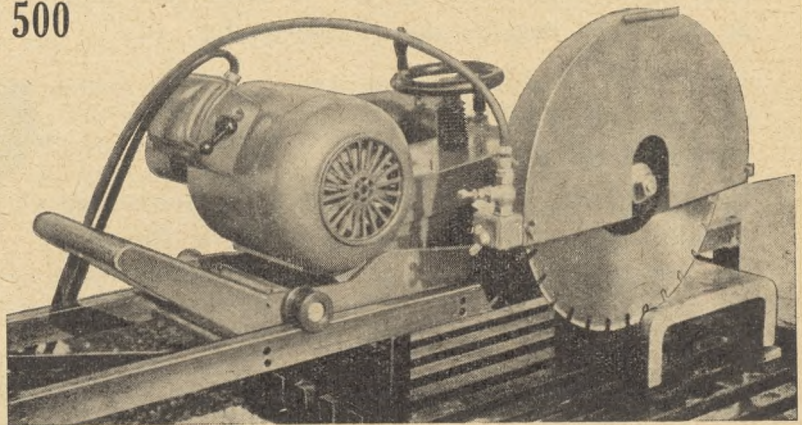
for mindre virksomheder eller til arbejder på værksted eller byggeplads. Løbeskinne indtil 4 meters længde kan monteres fast på soklen eller befæstes direkte på store stenplader.

Skæredybde 150 mm, motoreffekt 7,5 HK. — Sidefinindstilling 80 mm, højdeindstilling 150 mm — 500 mm skæreskivediameter.

En Schweizer præcisionsmaskine med stor ydeevne med anvendelse af diamantskæreskiver.

Vi søger en generalrepræsentant, som kan fremvise den.

**Vettiger GMBH Maschinen/Werkzeuge
Rapperswil SG, Schweiz.**

Belos

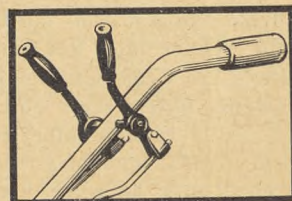
DEN ALSIDIGE – DEN ROBUSTE – DEN MANØVREDYGTIGE – DEN RIGTIGE TRAKTOR TIL KIRKEGÅRDEN!

Belos 2-hjulet traktor leveres med 9,5 hk Ilo motor eller med 6,6 hk 4-takts motor. Den kan forsynes med en række redskaber — plæneklipper, kost, grusspreder, sneplov, sne-slynge, transportvogn, fræser etc. Redskaberne på- og afmonteres på få minutter.

Belos er verdens mest solgte 2-hjulede traktor — ikke mindst fordi den er robust, og fordi den er fantastisk let at betjene:

2 rigtigt placerede, let håndterlige
betjeningshåndtag er ALT I EET:

- 2 fremad-gear
- 2 bak-gear
- frigear
- og bremse!
- og kobling!

HURTIG OG SMIDIG TRANSPORT af grus og jord, af blade, grene og græs

Belos med transportvogn er let at manøvrere, selv på smalle gange — og den kan sno sig om hjørner; også med flere transportvogne bag!

Transportvognen rummer ca. $1\frac{1}{3}$ m³, og klarer læs på 7—800 kg.

EFFEKTIV GRÆSSLÅNING af små og store arealer, af plænegræs eller mandshøjt græs — under og omkring buske og træer

Belos kan udstyres med alm. cylinderklipper eller med den utrolig robuste og alsidige vandret roterende græsklipper »Flyvende Vinge«, der slår plænegræs og mandshøjt græs lige effektivt — og samtidig pulveriserer græs og løv, så sammenrivning og bortkørsel bagefter *ikke* er nødvendig!

– OG OM VINTEREN: fejning og snerydning

Belos-kosten har *egne* hjul. Det betyder, at De kan indstille kosten så nøjagtigt og stabilt, at De også på grusgange kan feje sne — uden at få gruset fejlet bort!

Forlang demonstration!

HELGE LØNHART A/S

SKOVLUNDE BYVEJ 100 – KØBENHAVN SKOVLUNDE – TELEFON (01) 94 77 22

